

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Fenomenologie náboženství – Posvátné předměty
židovství**

Fenomenology of religion – Sacred objects of Jewish

Vlasta Povová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Fenomenologie náboženství – Posvátné předměty

židovství

Vlasta Povová

Vedoucí práce:

Mgr. Dagmar Demjančuková CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červen 2012

.....

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Historie	2
a) Obecná historie	2
b) Mojžíš.....	3
3. Posvátné předměty	4
I. Posvátné předměty umístěné v synagoze	4
a) Svatá schrána.....	4
b) Opona	5
c) Drapérie	5
d) Svícny.....	6
e) Stůl s překladnými chleby	7
f) Oltář	7
g) Pulty	7
h) Svitek Tóry (hebr. sefer Tora)	8
i) Koruna na Tóru (hebr. keter Tora)	10
j) Skříň na Tóru (<i>aron ha-kodeš</i>).....	11
k) Lavabo synagogální	11
II. Posvátné předměty používané v domácnostech	11
a. Mužská pokrývka hlavy.....	11
b. Mizrach (východ).....	12
c. Mezuzá	12
d. Talit.....	13
e. Tfilin	15
III. Svaté předměty používané při svátcích.....	17
a. Šabat.....	17
I. Poutní svátky	22

a.	Pesach – svátek nekvašených chlebů.....	22
II.	Významné dny.....	24
a.	Chanuka (25. kislew – 2. tevet)	24
b.	Purim (14. nebo 15. adar).....	25
III.	Vysoké svátky	27
a.	Roš ha-šana (1. tišri).....	27
1.	Šofar	29
2.	Troubení na šofar	30
b.	Jom kipur	31
3.	Závěr	34
4.	Seznam použité literatury a pramenů.....	36
5.	Resumé	38
6.	Přílohy	39

1. Úvod

Cílem této práce je osvětlit významy důležitých židovských svatých předmětů. Předměty jsou popisovány v kontextu svého využití, tedy nejčastěji při svátcích, významných dnech a nebo v souvislosti s tradicí. Snahou je také ukázat prolínání jednotlivých náboženských fenoménů – posvátné předměty se úzce váží na svaté časy a osoby, nalézáme je na místech, která judaismus definuje jako posvátná a slouží především k posvátným činnostem.

V úvodní části je třeba představit blíže historii Židovství vzhledem k tomu, že události, se kterými souvisí užívání svatých předmětů, z ní vycházejí. Snahou je představit obecnou historii a pak také představit ústřední postavu Židovství, tedy Mojžíše.

V obecné historii se stručně popisuje egyptské (babylonské) zajetí, vyjití z egyptské nadvlády a následná diaspora. Vše je historicky chronologicky seřazeno od starověku až do současné doby. Tato část je zakončena vznikem samostatného státu Izrael.

Rozvedení postavy Mojžíše vychází z textů v Bibli. Součástí práce je přiblížení Mojžíšových skutků, díky kterým se dle výkladu textu z Bible, židovský národ dokázal odtrhnout z egyptského područí. Uvádím také některé jeho zázraky, kterými dokázal židovský lid přesvědčit, že je prostředníkem mezi nimi a samotným Hospodinem. Zaměřila jsem se ale i na skutky seslané přímo od Hospodina, ke kterým patří např. padající mana z nebes, kterou seslal Hospodin na hladovějící židovský lid, nacházející se na poušti. Tato část je zmíněna v kapitole Poutních svátků, konkrétně v části Pesach.

V další části se zaměřím již na svaté předměty jako takové. Tato rozsáhlá část mé práce je rozdělena na *předměty používané v domácnosti*, na *předměty používané v synagoze* a na *předměty používané při svátcích a zvláštních příležitostech*.

Mezi předměty, které se používají v synagoze, patří např. Tóra, různé pulty, oltáře, ale také opona, drapérie apod. K předmětům užívaným v domácnosti patří zejména talit, tfilin, mezuzá a jiné. Ostatní předměty se používají při svátcích. Svátky samotné se dělí na vysoké, poutní a významné dny. Toto rozdělení je odvozeno od významu jednotlivých událostí.

Většina těchto předmětů má svou fotografii v obrazové části mé práce, na které je dokonale vidět, jak ten který přesně vypadá. Díky popisu v textu, o který je každý

předmět doplněn, může být představa o něm ještě ucelenější. Obrázky jsou použity ze Židovského muzea v Praze, které má rozsáhlou expozici cenných artefaktů.

2. Historie

a) Obecná historie

Historie židovství jako taková je velmi komplikovaná a proto jsem se rozhodla ji vypsát jen obecně a tak, abych zmínila některé důležité momenty, které souvisí např. se židovskými svátky, o kterých se budu opírat ve své práci. Také se budu snažit podrobněji rozepsat o nejdůležitější postavě – Mojžíšovi. Od jeho života a působení je odvozena většina významných dnů, svátků, ustanovení, zákonů apod.

Nejhlavnějším pramenem k tomuto náboženství je samozřejmě Bible – konkrétně Tóra (Pět knih Mojžíšových). Co se samotné historie Židů týká, tak je původně tvořily izraelské kmeny, které se postupně usazovaly. Zdrojem jejich obživy bylo nejvíce pastevectví, zemědělská činnost a pěstování různých plodin. Bylo pěstováno i řemeslo a řemeslná výroba. To, jak se postupně seskupovaly, dalo vzniknout izraelskému království, v jehož čele byl zvolen Saul. Po jeho smrti se do čela tohoto království dostal David. Tomu se po dobu jeho působení podařilo sjednotit izraelské kmeny a tento celek si pak zvolil za hlavní město Jeruzalém. David měl několik synů a po jeho smrti se trůnu ujal jeden z nich – Šalamoun. Za jeho vlády byla vystavěna pro Židy jedna z nejdůležitějších staveb v historii – Jeruzalémský chrám. Kmeny, které Šalamounův otec sjednotil, ale přesto nekoexistovaly v klidu. Jejich soužití provázely vnitřní spory – hlavně mezi jižní a severní částí. Jižní část byla osídlena především kmene Juda, a tak s přibývajícimi spory byly tyto dvě části odtrženy a vzniklo jižní království (judské), které mělo za hlavní město již zmiňovaný Jeruzalém a severní království (izraelské), které si za hlavní město určilo Samaří. Jako první zaniklo izraelské království, které bylo dobyto Asyřany a judské království bylo zničeno při dobytí Jeruzaléma Babyloňany (Egyptány). Ti, kteří nezemřeli, byli zavlčeni do Babylonie. Návrat do původní země jim byl poskytnut až po zániku Babylonské říše. Jeruzalém byl ale znovu dobyt, tentokrát Římany. Židé byli začleněni do říše římské. Ani mezi Římany se ale necítili dobře a jejich pobyt mezi nimi provázela spousta nepokojů. Vše vyvrcholilo, když došlo v roce 66 n.l. k povstání, při kterém byl vypálen Jeruzalémský chrám. Jako takový už nebyl nikdy obnoven, ale dodnes se z něj

dochovala alespoň část, kterou známe jako Zed' nářků. Židé po tomto zásahu byli rozptýleni po celém světě (diaspora).¹

V 19. století došlo k postupným návratům do Izraele (Palestiny). Nebyl to organizovaný návrat, ale probíhal v několika vlnách. Jedna z vln byla v době před druhou světovou válkou, kdy do Izraele přicházeli zejména uprchlíci, kterým se podařilo utéct před nacismem. Toto stěhování ke kořenům ale bylo provázáno spory s tamními obyvateli – araby.²

Po válce, ve které bylo zavražděno téměř šest milionů Židů, rozhodla OSN o rozdělení Palestiny na arabskou a židovskou část. V roce 1948 byl vyhlášen nezávislý Izraelský stát. Arabům se toto stanovisko ale nelíbilo a konflikty mezi Izraelci a Palestinci trvají dodnes.³

b) Mojžíš

Nejdůležitější postavou počátků židovského národa a následných tradic je Mojžíš. Při pobývání na egyptském území byli Židé zotročováni. Faraon nařídil, aby všichni mužští potomci tohoto lidu byli ihned po narození zabiti. To se však nedělo, protože strach z Boha byl silnější, než strach z panovníka. Jednoho dne matka, která porodila syna, odložila ho do ošatky a pustila ho v této ošatce po řece. Chlapce vytáhla z vody faraonova dcera a přijala ho za vlastního a dostal jméno Mojžíš (Vytažený). Po dobu svého dospívání cítil, že mezi ostatní Egyptany nepatří. Stále ale nevěděl, proč je tak jiný než ostatní, mezi kterými vyrůstal. Jednoho dne pomohl mladému Hebrejci, který byl v ostrém sporu s Egyptany a faraon se na něj proto rozzlobil a chtěl ho dát zabít. Mojžíš byl nucen uprchnout. Jednoho dne pásł ovce a v hořícím keři se mu zjevil Hospodin. Sdělil mu, že má shromáždit izraelský lid a vyvést ho z Egypta. Mojžíš měl, strach, že mu lid nebude věřit, a tak mu Hospodin řekl, aby se podíval na ruku, která najednou byla malomocná. Jako zázrakem pak zase byla zdravá. Hospodin mu řekl, že tento zázrak a jiné zázraky jim musí ukázat, aby si získal jejich víru. Zatímco Mojžíš bude shromažďovat lid k vyvedení z Egypta, Hospodin bude egyptský lid bičovat sedmi ranami. Když poté dopadla poslední rána na Egypt, Mojžíš z něj mohl vyvést lid. V tento den se slaví Velikonoce a v momentě opuštění Egypta začíná také židovský kalendář. (Ex 1; 1-12)

¹ Míčová, Z. "Tudy kráček Ahasver" Zážitková výtvarná výchova na 1. stupni ZŠ. str. 14-16

² Tamtéž, str. 16

³ Tamtéž, str. 16

Při odcházení byli ale Židé pronásledováni Egyptany a Hospodin radil Mojžíšovi, aby je vedl oklikou přes poušť. Když doputovali na poušť Sínlidé, už měli obrovský hlad. Hospodin tedy z nebe seslal manu, které měl každý sbírat jen tolik, co snědl a šestý den se její objem znásobil. Pak na pokyn od Hospodina museli putovat stále dál, až došli na Sínajskou poušť. Tam se za hlasitého zvuku polnic (dnes šofar), zjevil Hospodin Mojžíšovi na vrcholku hory Sínaj a předal mu desky, na kterých bylo vyryto desatero přikázání. Tato přikázání tvořila nový způsob života Izraelců. Součástí zjevení byly také základní zákony, které Mojžíš musel tlumočit svému lidu. Dnes jsou tyto zákony součástí Halachy. Hospodin skrze Mojžíše také předával informace o podobě chrámů, předmětů, obydlí a vůbec o všem, co židé musí dodržovat. Tyto zákony pak byly dále rozvíjeny díky židovským duchovním.(Ex 2, 3; 15-40)

3. Posvátné předměty

I. Posvátné předměty umístěné v synagoze

Do synagogy se nejčastěji umísťují předměty, které se dříve nacházely ve Stanu setkávání a v Jeruzalémském chrámu. Jsou to svaté předměty, které jsou spojené s významnou historií tohoto národa a v následujících řádcích budu popisovat jejich vzhled, historický kontext, význam a samozřejmě také použití.

a) Svatá schrána

Je to jeden z nejposvátnějších předmětů vůbec. Je to „dřevěná a zlatem obložená truhla, která měla své místo ve velesvatyni, nejvýznamnějším místě Chrámu, a jen velekněz jednou ročně k ní mohl přistoupit. V synagoze dnes představuje skříň (aron), do které se ukládají svitky Tóry. Do schrány byly umístěny dvě kamenné *desky* s desaterem přikázání, které Bůh na hoře Sinaj předal Mojžíšovi. Tyto desky se často objevují na synagogálních rituálních předmětech. Pokud se nenachází přímo uvnitř synagogy, mohou se objevit také na vnějším průčelí. Desatero je pak na těchto deskách zobrazeno buď počátečními slovy jednotlivých přikázání a nebo prvními deseti písmeny hebrejské abecedy či římskými číslicemi.“⁴

Schrána byla také přenosná, transportovala se na tržiště, kde bylo čteno ze svitků. Modlitby byly vždy směřovány tam, kde zrovna stála schrána. V samotné

⁴ Kosáková, E. Slovník Judaik. str. 110.

synagoze pak schrána byla patrně přítomna jen během bohoslužeb. Jinak byla uchovávána v přílehlé místnosti za oponou.⁵

b) Opona

V aškenázských komunitách se před dveřmi aronu objevuje velmi dekorovaná opona⁶, v sefardských komunitách se opona nenachází před dveřmi, ale opona (hebr. *parochet*) se nachází až za dveřmi aronu. Jak jsem již uvedla, tato opona je opravdu hojně dekorována. Nejčastějšími zdobnými prvky jsou nápisy. Samotné nápisy pak nejčastěji obsahují datum zhotovení *parochetu*, jméno donátora, případně pak kombinaci obou údajů. Někdy může být součástí nápisů i jméno a příjmení majitele nebo příjemce (myšleno např. i jméno příslušné náboženské obce).⁷

Mezi nejtypičtějšími zdobnými prvky na *parochetu* patří jednoznačně koruna *Tóry*. Tuto korunu pak mohou doplňovat hebrejská písmena *kaf* a *tav* – představují totiž zkratku hebrejského sousloví *keter Tora*. Dalším typickým prvkem je Davidova hvězda (*magen David*), dva sloupy po stranách opony představují sloupy, které stály před jeruzalémským Chrámem a jmenují se *Bo'az* a *Jo'achin*. Jako další dekorativní prvky jsou časté motivy rostlinné a zvířecí, mezi které velmi často patří jelen, lev a nebo také dva lvi či dva jeleni nesoucí a nebo vyzdvihující korunu *Tóry*.⁸

c) Drapérie

Drapérie je textilie, která byla od konce 17. století zavěšována podélně na svatostánek nad synagogální oponu. Dolní okraj má ukončený lichým počtem laloků, které jsou převýšené středem a zdobena je složitou vyšívanou ikonografickou výzdobou. Drapérie (hebr. *kaporet*) jednotlivé svatostánky opticky završovaly podobně, jako biblický *kaporet*, který byl víkem archy úmluvy.⁹

Podle popisu tohoto víka z Bible (Ex 25:17-22) a vnitřní výbavy stanu setkávání společně s popisem jeruzalémského Chrámu, vychází podoba použitých symbolů. Uprostřed *kaporetu* bývá umístěna také archa s deskami desatera. Nad ní jsou pak roztažena křídla biblických cherubů. Na jednotlivých lalocích pak může být vyšit sedmiramenný svícen, stůl s překladnými chleby, hořící oltář, měděná nádrž a štít

⁵ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 150.

⁶ viz obr. příloha číslo 2)

⁷ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. Str. 152

⁸ Tamtéž. str. 152.

⁹ Kosáková, E. Slovník Judaik. Str. 11

a čelenka velebněze.¹⁰

Samotnou ikonografickou výzdobu pak doplňují tři koruny. Jedná se o Korunu tóry, Korunu kněžskou a Korunu královskou. Tyto předměty byly řemeslnicky i symbolicky velmi náročné, a tak v 19. století docházelo k jejich zjednodušení. Drapérie se postupem času stávaly součástí synagogální opony nebo mohly vyústit do formy samostatných jednoduchých obdélníků. Ty pak mohly být zdobeny jedním či dvěma obecnými symboly judaismu. V 19. století mohly být velmi choulostivé textilie nahrazovány dřevěnými drapériemi.¹¹

d) Svícny

Typickým svícnem, který můžeme najít v každé synagoze je *menora*. Je to sedmiramenný svícen, který je symbolem zlatého svícnu, který byl umístěn ve Stanu setkávání a v Chrámu ve svatyni na jižní straně. Sedm ramen má také svou symboliku, která je již od starověku vykládána např. tak, že jako je sedm dní v týdnu, tak je i sedm nebeských těles. Vyobrazení tohoto svícnu můžeme nalézt nejčastěji na amuletech, tabulkách mizrach či šivitti ve spojení s 67. žalmem.¹²

V každé synagoze upoutá naši pozornost ještě další svícen, který se jmenuje *ner tamid*. Je to lampa, jejíž světlo plane takřka nepřerušně. O to, aby nezhasla se samozřejmě stará člověk. Tvar nebo vzhled této lampy není nijak definován a proto se může nalézat v několika vyhotoveních. Můžeme se setkat s lampou závěsnou, někdy také s nástěnnou a nebo může vypadat jako klasická lampa. Místo pro tuto lampu také není nikde přímo vymezeno, ale nejčastěji ji nacházíme blikat před schránou na Tóru, někdy také naproti vchodu do synagogy, ale může být také připevněna na některém z pilířů synagogy. Tato lampa je také památkou na zlatý svícen, který musel neustále hořet a byl neustále živěn a udržován olejem, aby hořel neustále. Toto věčné světlo stejně jako menora, planulo ve Stanu setkávání a později také i v Chrámu Šalamounově a Ezdrášově.¹³

¹⁰ Kosáková, E. slovník Judaik.. Str. 12

¹¹ Tamtéž. str. 11-12

¹² Tamtéž. str. 110.

¹³ De Vries, S. P. Židovské obřady a symboly. str. 36

e) Stůl s překladnými chleby

Stůl s překladnými chleby (hebr. šulchan lechem panim) se nachází přímo naproti sedmiramenného svícnu. Symbolické vyobrazení tohoto stolu spolu s menorou můžeme najít na dveřích aronu a nebo na stěnách synagog.¹⁴

f) Oltář

Oltáře v synagoze můžeme najít nejčastěji dva. Zlatý a měděný. Na zlatém oltáři (mizbeach ha-zahav) se zpravidla pájilo kadidlo a v synagoze byl umístěn v blízkosti menory a stolu na překladné chleby.

Měděný oltář (mizbeach ha-nechošet, mizbeach ha-ola) sloužil k obětování zvířecích a rostlinných obětin.¹⁵

g) Pulty

Bima je v synagoze místo, ze kterého se předčítá Tóra. Termín *bima* pochází z řečtiny, kde řecký pojem *bema* označuje tribunu nebo jeviště. Rozšířeným označením pro bimu je také *almemor* (toto slovo bylo použito v Rašiho komentáři k Talmudu). Bima se překrývá synagogální pokrývkou.¹⁶ Almemor pochází z arabštiny a původní výraz *al-minbar* znamená pódium v mešitě, odkud ten, kdo vede modlitbu a promlouvá k věřícím.¹⁷

Samotný pultík pak může být kamenný, jako pevná součást architektury a v tom případě může být umístěn pod úroveň podlahy. Nejčastěji je však vyráběn ze dřeva a nebývá nijak zdoben. Někdy na něm můžou být poličky nebo uzavíratelné skříňky, do kterých by se mohly uložit knihy a další příslušenství. Výška je uzpůsobena tomu, kdo čte, aby u něj mohl pohodlně stát a nemusel se ohýbat. Na pultíku je pak umístěna tabulka *šiviti*, někdy i s osvětlením. Tento pultík není určený ke čtení samotné Tóry. Ke čtení Tóry pak slouží jiný pultík, který je větší a může mít i formu stolu a je umístěn na almemoru. Další pultíky mohou být v synagoze určeny soukromým osobám.¹⁸

Šiviti (tabulka na čtecím pultu) je často zdobeno mystickými texty a Božími jmény. Tabulka s texty má pak sloužit tomu, kdo vede bohoslužbu (kantor), aby se mohl lépe koncentrovat na modlitby. Z tohoto důvodu je umístěna na čtecím pultíku. Šiviti může být psáno ručně na pergamenu nebo vytištěno na papíře. Někdy se můžeme setkat

¹⁴ Kosáková, E. Slovník Judaik. str. 110

¹⁵ Tamtéž. str. 110

¹⁶ Viz obr. příloha číslo 1)

¹⁷ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 154

¹⁸ Kosáková, e. Slovník Judaik. str. 64

se zajímavější technikou zhotovení, a to je vystřihovánka.¹⁹ Mezi další prvky zdobení patří sedmiramenný svícen a menorá, do níž je pravidelně vepsán verš Žalmu 67. Tabulka se nachází v ozdobném stříbrném rámu a po stranách může být opatřena svícny.²⁰

Nejčastěji je bima (almemor) umístěna uprostřed modlitební místnosti, na vysokém nebo vyvýšeném místě, které může být ohrazeno mříží. Mříží proto, protože podle dávné tradice musí být studium Tóry střeženo. Čtecí pult neboli sloupek se nazývá amud. V moderních syngogách bývá místo pro čtení Tóry umístěno před aronem, např. v pražské Španělské synagoze z druhé poloviny 19. století. Ten, kdo předčítá Tóru pak stojí čelem k obci a ne čelem k aronu, jak tomu bylo v synagogách s centrální bimou.²¹

Almemor je pak opatřen mříží, která je členěna do ornamentálních polí a je ozdobena šesticípu hvězdou. Jednotlivá pole jsou upevněna na svislé nosníky a ohraničují buď čtvercový nebo víceúhelný prostor. Velikost této mříže je odvozena od velikosti almemoru a vyrobená je z kovaného železa.²²

h) Svitek Tóry (hebr. sefer Tora)

Svitek Tóry je pergamen, který obsahuje celý Pentateuch (5 knih Mojžíšových) a je čten během židovských bohoslužeb v synagoze. To také znamená, že je používán „při pravidelném předčítání jednotlivých oddílů Tóry v sobotu, v pondělí, ve čtvrtek, o svátcích a některých dalších příležitostech.“²³ Svitek jako takový se pak nazývá *klaf*. Tento pergamen je vyroben z kůže zvířat, která jsou v Tóře označena jako čistá. Velký důraz je kladen také na barvu kůže zvířete. Vše je vedeno k tomu, že svitek je považován za posvátný. Svitek je psaný specialistou, který je známý jako *sofer* (písař). Svitek je psán kvadrátním hebrejským písmem bez vokalizace podle vzorového textu.²⁴

Příprava samotného materiálu, ať už kůže či inkoustu, je vedena přísnými pravidly. Pravidlo, které předepisuje inkoust říká, že samotný inkoust musí být černý doslova jako smůla a také musí dlouho vydržet bez praskání či odírání v poměrně silné vrstvě na kůži, aby nedošlo k opotřebení, a nebo smazání inkoustu při rolování celého

¹⁹ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 155

²⁰ Kosáková, E. Slovník Judaik. str. 84

²¹ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 155

²² Kosáková, E. Slovník Judaik. str. 35

²³ Tamtéž. str. 83

²⁴ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 157

svitku. Většina písařů si vytváří svůj vlastní inkoust a recept na něj je velmi střeženým tajemstvím. Jako pero je pak často použit např. husí nebo krutí brk a nebo rákos.²⁵

Text na svitku je pak uspořádán do sloupců, přičemž jeden sloupec čítá minimálně čtyřicet a maximálně šedesát řádků. Na některé velké pergameny se vedle sebe dá vměstnat čtyři až pět sloupců. Podle tohoto rozvržení se dá vypočítat, že na jeden sefer Tóra je potřeba přibližně čtyřiceti listů pergamenu.²⁶

Podle tradice psaní hebrejštiny, která se zapisuje zprava doleva, musí i písař psát levou rukou, protože v pravé ruce drží dřevěné kladívko, kterým sklepává inkoust v psacím nástroji ve druhé ruce. Každý řádek a každé písmenko musí mít dokonalý tvar, aby ten, kdo jej čte, měl vše řádně oddělené tak, jak to má být. Hebrejštiny je jazyk souhláskový. Kdysi se jednotlivá znaménka pro samohlásky skutečně nepoužívala.

Až během osmého století došlo ke změně a byla ustanovena vokalizační znaménka. Sefer Tóra je však psaný podle původní tradice, a proto tedy bez těchto vokalizačních znamének.²⁷ Právě proto je velmi důležité, aby pisatel dokonale ovládal krasopis. Jinak by při čtení a bez náležité znalosti souvislostí, mohlo být přečteno nějaké slovo jinak, než bylo míněno a tím by se mohl změnit celý význam sdělení.²⁸

Žádná zvířecí kůže nemá dostatečnou délku, aby vystačila na celou Tóru, a tak je svitek poskládán a sešit z několika jednotlivých částí. Ty jsou k sobě přišité vlákny ze šlach čistých zvířat. Hotový svitek, který je v konečné verzi sešit z několika dílů, může být dlouhý až dvacet a více metrů. Na území Čech, Moravy a Slezska (aškenázská oblast) se svitek po dokončení navine na dřevěné tyče, které jsou zakončené ozdobnými držadly (acej chajim – stromy života). Svitek je pak uchováván ve svatostánku v synagoze a je považován za posvátný. Díky tomu požívá zvláštní úcty.²⁹

Již od dob starověku je zvykem balit svitek Tóry do šatů. Tyto šaty se nazývají *maftechota* mohly být vyšity různými vzory ale také např. i korálky. Když byla Tóra řádně „oblečena“, balila se do vlastní schránky, zvané *tik*. S postupem času se stalo zvykem, že o Šabatu je Tóra balena stejně jako nevěsta. V Babylonii byla Tóra zdobena zlatými a stříbrnými korunami, myrtovými listy a o nějaký čas později ve španělských

²⁵ De Vries, S. P. Židovské obřady a symboly. str. 20

²⁶ Tamtéž. Str. 21

²⁷ Tamtéž. str. 21

²⁸ Kosáková, E. Slovník Judaik. Str. 83

²⁹ Tamtéž. str.83-84.

a francouzských komunitách závoji a dalšími ženskými ornamenty. Šaty Tóry se tedy mohou měnit podle událostí nebo podle příležitostí. Ta samá pravidla platí i pro synagogální oponu před aronem.³⁰

Svitek nesmí být opředen žádným tajemstvím. Ani při jeho výrobě, ani kolem svitku samotného. Nemohou mu být připsány ani žádné metafyzické vlastnosti, žádné skryté významy či úkoly. Svitek je mezi Židy samotnými velmi ceněn nejen pro jeho vysokou materiální hodnotu, ale především proto, že se jedná o nejposvátnější a nedotknutelný majetek a to v tom nejdůležitějším slova smyslu.³¹

i) Koruna na Tóru (hebr. keter Tora)

Koruna na Tóru³² je v podstatě dalším ozdobným prvkem. Je nasazována na vyčnívající konce navíjecích tyčí svitku. Koruna může být použita na místo nástavců³³ na Tóru při zvláštních nebo slavnostních příležitostech. Pro naši oblast je pak typickou formou koruny – koruna oblouková, u níž ze spodní obroučky vyrůstají pásy, které jsou na horních místech překříženy. V místech, kde jsou pásy překřížené, bývá obvykle usazena ještě jedna menší korunka, která má stejný tvar a v její úplně původní verzi je tvar i vzhled odvozen od koruny rakouského císařství a jejích modifikací. Někdy však může být koruna pevně spojena s nástavci. Aby se s tím dalo lépe manipulovat, může být na spodní obroučce připevněn posuvný mechanismus s prstenci, které umožňují bezpečné nasazení koruny na navíjecí tyče.³⁴

Jako menší bezpečnostní zařízení pak mohou sloužit malé zvonečky, které jsou zavěšeny uvnitř koruny, a nebo mohou být rozmístěny po jejím obvodu. Zvonečky pak cinkotem upozorňují na manipulaci se svitkem.³⁵

Koruny jsou vyráběny převážně ze stříbra. Použití stříbrné mědi nebo jejích slitin není příliš častým jevem. Velikost koruny se určuje podle velikosti svitku, ale nejčastějším průměrem a výškou je třicet centimetrů, ale rozměry mohou být i větší.³⁶

³⁰ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 158-159

³¹ De Vries, S. P. Židovské obřady a symboly. str, 22.

³² viz obr. číslo 9

³³ viz obr. číslo 8

³⁴ Kosáková. E. Slovník Judaik. Str. 26

³⁵ Tamtéž. Str. 26

³⁶ Tamtéž. str.26

j) Skříň na Tóru (*aron ha-kodeš*)

Skříň na Tóru slouží k uložení svitků Tóry. Je umístěna v synagoze při východní stěně směrem k Jeruzalému. Samotná skříň pak může být napevno spojená s architekturou nebo může stát samostatně a být pouze přisunutá ke zdi.³⁷

Vzhled skříně pak připomíná architektonické ztvárnění brány postavené na vyšším soklu s předstupnými sloupy a výrazným štítem. Prostor, do kterého se ukládají samotné svitky Tóry je pak uzavřen dvoukřídlými uzamykatelnými dveřmi a je překryt synagogální oponou a drapérií.³⁸

V některých soklech může být vytvořen speciální menší prostor pro další méně používané svaté předměty.

Jak už jsem dříve uvedla, drapérie nemusí mít jen textilní podobu, ale může být vytvořená i ze dřeva a pevně upevněná na vrchní části skříně. Po stranách se ale také můžeme setkat s křídly.

Samotná podoba skříně na Tóru může být různá. Buď jde o samostatnou jednotku, která je postavena u východní stěny, nebo může mít podobu výklenku ve zdi či zděné konstrukce. Pokud stojí samostatně, tak bývá vyrobena ze dřeva, polychromována a nebo ozdobena řezbou. Výklenek je pak obložen kamenem, umělým mramorem nebo potažen štukem. Nesmí tu chybět ani výzdobné prvky – jako tradičně desky desatera, postavy lvů, architektonické motivy a jiné symboly.³⁹

k) Lavabo synagogální

Lavabo slouží k rituálnímu umývání rukou. Nejčastěji bývá umístěno v předsíni synagogy a tvoří jej závěsná nádrž na vodu s kohoutem na její vypouštění a pod ním se nachází nádržka na tuto vodu. Nejčastějším materiálem na výrobu lavaba bývá měděný nebo cínovaný železný plech. Někdy ale může být použita slitina cínu.⁴⁰

II. Posvátné předměty používané v domácnostech

a. Mužská pokrývka hlavy

Nošení pokrývky hlavy ((hebr. *kipa*, jid. *jarmulka*) není žádným biblickým nařízením, ale pouhou součástí tradice, která říká, že pokrývku hlavy nosí všichni věřící muži. Nejčastěji bývá vyrobena ze saténu, sametu, plátna a nebo jen uháčkovaná.

³⁷ Kosáková, E. Slovník Judaik. Str. 70

³⁸ Tamtéž. Str. 70

³⁹ Kosáková, E. Slovník judaik. str. 70

⁴⁰ Tamtéž. str. 31

Nebývá nijak tradičně zdobená. Nosí se na temeni hlavy a při šábsovém večeru je nahrazovaná sametovou vyšívanou čtverhrannou nebo válcovou čepicí. Chasidé pak mají zvláštní druh mužské pokrývky hlavy – je jím rozměrný klobouk s kožešinovým lemem, tzv. *štrojml*.⁴¹

b. Mizrach (východ)

Mizrach je dekorativní tabulka, která bývá umístěna na východní části stěny židovské domácnosti, aby označila správný směr, kterým se má každý věřící modlit, tj. směrem k Jeruzalému. Na tabulce bývá napsáno právě slovo *Mizrach* ale může být také doplněna o další krátké texty. Nejstarší dochované tabulky u nás pocházejí z 18. století.⁴²

Tabulky mohou být vyrobené z nejrůznějších materiálů a zdobené mohou být také nejrozličnějšími výrobními a výtvarnými technikami. Mohou být např. ručně zhotovené a psané, tištěné, vyrobené pomocí techniky vystřihování z papíru či pergamenu, vyšívané apod. Vzhled tabulek nebyl nijak striktně určen, ale úplně nejčastěji je ozdoben typickými židovskými symboly a motivy – sedmiramenný svícen, desky desatera, symbolická zvířata, šesticípá hvězda atd. Velikost, stejně jako zdobení také není dána, ale z praktických důvodů se většinou pohybuje v rozmezí dvaceti až čtyřiceti centimetrů.⁴³

c. Mezuzá

Mezuzá je „svitek s hebrejským textem v ochranném pouzdře, připevňovaném šikmo na pravou dveřní zárubeň židovských obydlí.“⁴⁴

Bývá tedy umístěována na všechny vchody v domě i v bytě kde se jí a spí a na vchody do dvorů. Nevztahuje se to na provizorní obydlí, jako např. stan či loď. V synagoze mezuzá nutně být nemusí, ale některé synagogy obsahují i jídelní části, u kterých je již mezuzá nutná.⁴⁵

Nejlépe se pak umístěuje ihned po nastěhování (v diaspoře je pak stanovena lhůta třiceti dnů na její upevnění) do dvou třetin výšky na pravou stranu dveří ve směru vcházení do obydlí. Poloha musí být tedy diagonální, kdy je horní polovina nakloněna dovnitř. Na tuto polohu se ale názory mohou lišit, a tak můžeme mezuzá najít ne

⁴¹ Kosáková, E. Slovník Judaik. str. 54

⁴² Tamtéž. str. 33

⁴³ Tamtéž, str. 35

⁴⁴ Tamtéž. str. 32

⁴⁵ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. Str. 170

v diagonální poloze, ale ve vertikální. Proces samotného připevňování mezuzy je doprovázen citacemi benedikce chvalořečící Hospodina za to, že posvětil příkaz a za příkaz upevnění mezuzy. Při příchodu domů nebo naopak odchodu z domu bývá zvykem, se mezuzy dotknout a políbit ji.⁴⁶

Původně nevznikla na základě ochrany před magií, ale u adeptů magie mohla snadno převzít tuto funkci. Nakonec jí ochranná funkce obydlí zůstala. Kvůli většímu zajištění domu je všeobecně rozšířeným pravidlem, přidávat pečeť a andělská jména na konec biblických veršů, které jsou v mezuzě obsaženy. Není to však ani přikázané, ani zakázané, je to zkrátka bráno jako ochrana navíc.⁴⁷

Pečetě většinou nemají nijak zvláštní motiv. Nejčastěji se setkáváme se symbolem hexagramu a někdy může být hexagramů i více.⁴⁸

Ochranné pouzdro bývá zdobené, pokud je to jen trochu možné. Jako materiál pro pouzdro je nejčastěji volen kov či dřevo. Svitek s hebrejským textem uvnitř pouzdra obsahuje pasáže Deuteronomia (6:4-9 a 11:13-21). Podobně jako u svitku Tóry tento svitek je také psán ručně zkušeným písařem.⁴⁹

Velikost mezuzy se pohybuje někde mezi deseti až patnácti centimetry.⁵⁰

d. Talit

Talit označuje modlitební roucho, které má na čtyřech rozích zavěšené modlitební třásně (*cicijot*, zkráceně *cicit*). Povinnost nosit toto roucho je zakořeněna již v Bibli. Pohled na třásně má připomínat Hospodinova přikázání a také jejich plnění. Některými rabíny je příkaz nosit talit jedním z nejdůležitějších vůbec právě proto, že připomíná všechny ostatní příkazy.⁵¹

„Hebrejské slovo *cicit* se odvozuje od kořene *cade-vav-cade*, jenž v hif'ilu znamená kvést, rozkvétat. *Cicit* kromě významu třásně je označením i pro čupřinu, drdol nebo trapez. Numerický počet slova *cicit* (*cade+jud+cade+jud+tav*) je roven číslu 600. K tomu je nutno připočítat osm nití a pět kliček. Dostaneme tak počet 613, jenž odpovídá počtu příkazů v Tóře.“⁵²

⁴⁶ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 170

⁴⁷ Scholem, G. Davidova Hvězda. Str. 74

⁴⁸ Tamtéž. str. 74

⁴⁹ Kosáková, E. Slovník Judaik. Str. 32

⁵⁰ Tamtéž. str. 32

⁵¹ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 166

⁵² Tamtéž. str. 166.

Talit může být považován také za zbraň proti mravnímu úpadku, sexuální výstředností a lidské bezuzdnosti. Cicit je tvořen 32 nitěmi, jež jsou symbolem strážců právě lidské bezuzdnosti. Nítě nebo stužky by měly mít blankytnou barvu. V původním předpisu stála barva *tchelet*, která se ale složitými způsoby získávaly z tekutiny měkkýše zvaného *chilazon*. Tento měkkýš ale také bohužel není znám a v podstatě není zachován ani přesný postup dosažení barvy. Později se slovo *tchelet* začalo překládat jako světle modrá (blankytná modř).⁵³ Modrá barva může znamenat určité myšlenkové spojení s nebem. Myšlenka na nebe = myšlenka na Boha. Ohledně třásní žádná barevná specifikace není známa, a tak se nechávají v bílé barvě.⁵⁴

Dnes oděv s cicit v podobě, ve které ho známe v současnosti, slouží jako bohoslužebný šat a nejčastěji je k vidění v synagoze. Nosí se ale také každé ráno ve všední dny, o šabat i o svátcích v průběhu modliteb. Nasazuje se také při modlitbách doma a i při dalších příležitostech.⁵⁵

Talit bývá nošen muži po třináctém roku věku (od bar micva). Existují ale i rozdíly v nošení. V aškenázských obcích se objevuje u mladších, v sefardských a orientálních obcích ho nosí svobodní muži a naopak v chasidských obcích ho nosí ženatí muži. Jak jsem již uvedla, bývá nošen při ranní bohoslužbě a v rámci večerní a odpolední bohoslužby talit nosí ten, kdo ji vede. V některých liberálních obcích už dnes není výjimkou spatřit v talitu i ženu. Není to příliš obvyklé, protože v Bibli se píše, že muž neoblékne to, co patří ženě a žena neoblékne to, co patří muži. Traduje se také příběh rabiho Jehudy ha-Nasi, který údajně připojoval cicit k oděvu své ženy. Z tohoto příběhu možná liberální Židovky usoudily, že by mohly nosit Talit stejně, jako muži.⁵⁶

Talit také bývá dáván zesnulým do rakve. Třásně však nejsou v klasické poloze, ale jsou uspořádány do polohy *pasul* (neplatný) na znamení toho, že se ho již netýkají *micvot* (příkazy).⁵⁷

Materiál, ze kterého je talit vyroben je dnes nejčastěji hedvábí, vlna nebo to může být i len. Podle halachy by měl být velký tak, aby zahalil malé roční dítě. V reformních obcích bývají používány tality veliké jako šál. Zdobení je klasické, a to

⁵³ De Vries, S. P. Židovské obřady a symboly. str. 54-55.

⁵⁴ Tamtéž. Str. 55

⁵⁵ Tamtéž. str. 55.

⁵⁶ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. Str. 168

⁵⁷ Tamtéž. Str. 168

černými nebo modrými pruhy, které jsou rovnoběžné s okrají talitu. Límeček může být ozdoben tzv. diadémem (*atara*).⁵⁸

Atara je kovová ozdoba našitá při jedné z delších částí šálu. Při oblékání šálu bývá umístěna nad čelem. V minulosti bývaly atary mnohem nákladnější než dnes a také více zdobenější. Tvořili je náročné uměleckořemeslné práce z kovových lamel, zhotovené technikou *španier arbet*.⁵⁹

e. Tfilin

Pojem Tfilin označuje modlitební řemínky. Tento překlad ale není úplně přesný. V první řadě se totiž jedná o malé kvádrčky s vybranými texty Tóry, na nich teprve jsou řemínky připevněny. Pojem tfilin pak také vychází z hebrejského slova, které znamená modlit se a odtud se odvozuje jejich význam, protože řemínky jsou používány výhradně k modlitbám. V Bibli pak v souvislosti s tfilin můžeme najít výraz *totafot* neboli znamení.⁶⁰ Tento předmět na rozdíl od ostatních není vystaven očím veřejnosti. Modlitební řemínky by se podle tradice měli nosit na ruce a na čele, jak se uvádí v Páté knize Mojžíšově. Není potřeba, aby se nosily stále, není to ani prakticky možné. Mají se ale připevňovat čas od času, zejména ho pak nosí muži při ranních modlitbách, někdy při odpoledních modlitbách, ale při večerních se tfilin nenosí. Pokud se jedná o svatý den, ve své podstatě tedy modlitební, stává se pak tfilin přebytečným. Tfilin se nosí nejen v synagoze, ale samozřejmě i při modlitbách doma zejména ve všední dny.⁶¹

Texty Tóry, které jsou napsané na pergamenu, „jsou uloženy ve schránkách které se nazývají *bajit* neboli dům. Vzhledem k umístění se rozlišuje tzv. *bajit šel roš* neboli schránka, jež je kladená na hlavu, a *bajit šel jad*, tedy schránka patřící na ruku. Schránka vázaná na ruku se liší tím, že biblické texty v ní uložené jsou napsány na jednom kusu pergamenu, zatímco *bajit* kladený na hlavu má pro každý text vlastní přihrádku, do níž je vložen vždy pergamen s jedním biblickým textem, tj. dohromady čtyři samostatné pergameny. Schránky stejně jako řemínky musí být z jediného kusu rituálně čistého zvířete (používá se např. telecí kůže). Způsob psaní pergamenu je totožný se způsobem psaní Tóry, tzn. že pouze školený sofer (písař) může ručně napsat na pergamen příslušné texty Tóry.“⁶²

⁵⁸ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 168

⁵⁹ Kosáková, E. Slovník Judaik. str. 7.

⁶⁰ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 162

⁶¹ De Vries, S. P. Židovské obřady a symboly. str. 52

⁶² Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 163

Připevňování tfilin má samozřejmě také své zákonitosti a předepsané postupy. Základním pravidlem je, že tfilin nosí muži, kteří jsou nábožensky dospělí, tfilin je poprvé kladeno právě při obřadu *bar micva* ve třinácti letech věku chlapců. Od povinnosti nošení tfilin jsou osvobozeni muži ráno v den svatby a také truchlící muži, kterým zemřel někdo blízký. V některých liberálních rodinách ale můžeme vidět tfilin i na ženách. Ne tedy tak často, jako u mužů, ale například na *bat micva* (obřad dívek) a nebo některé svátky.⁶³

Nejprve se klade bajit šel jad, tedy schrána, která je určená na ruku. Z praktických důvodů se vždy klade na ruku, která je nejméně zatěžována. Praváci si ji kladou na levou ruku a leváci na pravou. Jednoduchým vysvětlením také může být to, že ruka, která píše, také váže, vzhledem k tomu, že je „šikovnější“. Když už klademe, tak se nejprve položí bajit šel jad na sval horní části paže ve výšce srdce a u toho se odřikává příslušná benedikce chvalořečící Hospodina za posvěcení Jeho příkazy a za příkaz vkládání nebo oblékání tfilin.⁶⁴ „Srdce a slovo na sebe mají vzájemně působit.“⁶⁵ Řemínek (*recu'ot*) se jednou obtočí kolem lokte a sedmkrát mezi loktem a zápěstím. Potom se přiloží bajit šel roš na hlavu a znovu se odrecituje příslušné předepsané požehnání. Toto požehnání je trochu odlišné od předešlého, doslova jde o chvalořečení Hospodina za přikázání tfilin. Pak následuje další recitace – *Baruch Šem kevod*. Utáhne se bajit šel roš, dokončí se omotání tfilin šel jad kolem prostředníčku a odrecitují se verše o zasnoubení. Podle jednotlivých komunit je dán i směr vázání. Sefardské a chasitské komunity váží po směru hodinových ručiček, aškenázové potom naproti tomu váží proti směru hodinových ručiček. Při vázání bajit šel roš se na šíji uváže uzal, který má tvar písmene *dalet*, potom uzal na paži ve tvaru *jud* a pak se na bajit šel roš vyznačí písmeno *šin*. Symbolika těchto písmen je jasná, jedná se o jakési naznačení jednoho z Hospodinových jmen *Šadaj* neboli Všemohoucí.⁶⁶

Někdy je možné, že je tfilin vidět na člověku, kterého potkáme na ulici. Ten ho ale patrně má na sobě proto, že jde právě do synagogy, nebo z ní právě odchází a nebo se přesouvá do učebny, ve které si ho na sobě nechá dokud mu to jeho činnosti umožní.⁶⁷

⁶³ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. Str. 164

⁶⁴ Tamtéž. str. 164

⁶⁵ De Vries, S. P. Židovské obřady a symboly. str. 53

⁶⁶ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky, str. 164-165

⁶⁷ De Vries. S. P. Židovské tradice a zvyky. Str. 52

V západním světě tvoří židovská populace zpravidla menšinu. Není tam tedy tradice nošení tfilin tak patrná, jako např. v Izraeli nebo v jiných židovských centrech ve světě. Je tam spíše známá tradice mezuzu. Samotná tradice psaní písmen na tfilin je daleko pracnější, než napsání důležitých vět do mezuzu. Napsat něco do mezuzu je lehčí, než napsat si písmena na hlavu či na čelo. Také v Tóře najdeme spíše zmínku o mezuze než o přikázání nošení tfilin.⁶⁸

Modlitební řemínky jsou uchovávány ve speciálních sáčcích k tomu určených. Jsou to malé textilní sáčky, ve tvaru obdélníku. Sáček bývá nejčastěji sametový a má zpravidla vyšitý monogram majitele a nebo je ozdoben některým z ikonografických motivů jako např. desky desatera nebo dvojicí lvů. Mohou se však objevovat i sáčky háčkované, drhané, krajkové nebo vzácnější hedvábné s potiskem. Hedvábné sáčky s potiskem pak vznikaly v pražské tiskárně Brandeisů.⁶⁹

Sáčky jsou opatřeny šňůrkou, která se po uložení tfilin stáhne a vytvoří tak tvar měšce.⁷⁰

III. Svaté předměty používané při svátcích

a. Šabat

„Smyslem šabatu není oslavovat prostor, ale čas. Šest dnů v týdnu žijeme pod vládou věcí prostoru, o šabatu se snažíme žít v harmonii se *svatostí v čase*. V tento den jsme voláni k účasti na tom, co je v čase věčně, jsme vybízeni, abychom se od výsledků stvoření obrátili k jeho tajemství; od stvoření ke stvoření světa.“⁷¹

Šabat je svátkem klidu. Je to dovršení procesu stvoření světa. Podle Bible v šesti dnech Bůh učinil nebe i zemi a sedmého dne odpočinul. Když Židé opustili Egypt z dlouhého otroctví, byl šabat chápán jako jako ztělesnění sociální spravedlnosti. Klid v tento den se týká každého člověka, bez rozdílu společenského postavení, stejně pro pána i pro otroka. Když se Židé ocitli na Sínajské poušti, seslal jim Bůh nebeskou manu a z té si měli připravit nekvašený chléb. Každý den tuto manu sbírali, aby ji ještě v ten samý dne snědli. Mojžíš ale na sedmý den přikázal sbírat dvojnásobný počet many tak, aby vystačila na dva dny, vzhledem k tomu, že sedmý den je dnem klidu a je věnován Bohu. Mana se snášela na kapičky rosy, které pak zalila další vrstva rosy a tak se mana

⁶⁸ De Vries, S. P. Židovské obřady a symboly. str. 52

⁶⁹ Kosáková, E. Slovník Judaik. Str. 68

⁷⁰ Tamtéž, str. 68

⁷¹ Heschel, A. J. Šabat. str. 13

uchovala úplně čerstvá až do okamžiku jejího sběru. Na znamení toho, se dnes šabatové chleby kladou mezi dva ubrousky.⁷²

V předvečer šabatu je zvykem uklízet dům a slavnostně vyzdobit stůl.⁷³

Před počátkem šabatu bývá také rozsvěcována sobotní lampa, která někdy může nahrazovat speciální sobotní svícný (viz níže). Její tvar je odvozen od středověkých osvětlovacích těles. Ve spodní části této lampy se nachází osvětlovací hvězdice s šesti nebo osmi olejovými hořáky. Na špičkách těchto hořáků je vždy umístěn knot a také žlábký na olej, který odtékal do misky pod hvězdici. Lampa by měla být výškově nastavitelná. Nejčastěji se vyrábí odléváním z mosazi nebo bronzu. Její výška bez závěsu se pohybuje mezi třiceti až šedesáti centimetry.⁷⁴

Lidé by se měli také důkladně umýt a ostříhat si nehty – aby bylo jasné, že šabat je zvláštní den s mimořádnou atmosférou. Na stole by měl být sváteční ubrus, krásný porcelán a příbory a každý by na sobě měl mít sváteční šaty.⁷⁵

V sedmý den pak paní domu zapaluje dvě speciální šabatové svíčky, nad kterými pronáší požehnání a na stůl pak musí položit dva bochníky chleba a ty právě symbolizují dvě porce nebeské many. Paní domu svíčky zapaluje na znamení toho, že kvůli Eviným hříchům v Edenu zhaslo v zahradě světlo a jejím úkolem tedy je toto pochybení napravovat. Dvě svíčky pak mají svou vlastní symboliku, a to dvě užitá slova v desateru – *zachor* (pamatuj) a *šamor* (opatruj) – ty Bůh pronášel, když vyjmenovával desatero na hoře Sínaj. U jídla je pak tradicí zpívat tradiční písně, které velebí šabat.⁷⁶

Šabat by neměl být dnem pokání, ani vyznávání se z hříchů. Tento den byl vybrán k radosti, potěše a především k odpočinku. Neměli bychom si tedy tento den kazit žádným zármutkem a už vůbec ne starostmi. Mysl by se také měla očistit od myšlenek na práci a práce jako takové.⁷⁷ S tím souvisí seznam zakázaných prací, které se nesmí tento den provozovat. Dohromady se jich uvádí celých 39. Jsou to zejména práce, které byly nutné při stavbě přístřešků – říká se jim základní práce. Existují samozřejmě i další zakázané práce, které mohly se stavbou přístřešků souviset – tzv. odvozené práce.⁷⁸

⁷² Stern, M. Svátky v životě Židů. str.35

⁷³ Kosáková, E. Slovník judaik. str. 122

⁷⁴ Kosáková, E. Slovník Judaik. str. 30

⁷⁵ Heschel, A. J. Šabat. Str. 29

⁷⁶ Tamtéž. str. 29

⁷⁷ Tamtéž. str. 29

⁷⁸ Tamtéž. Str. 29

Mezi základní zakázané práce patří odvozeniny. Odvozeninou např. žnutí je šhubání drůbeže nebo také stříhání nehtů. Od umývání se odvozuje také např. praní špinavého prádla, odstředování mléka nebo strouhání a jiné další činnosti. Tyto hlavní zakázané práce a i odvozené, tedy vedlejší práce najdeme v Talmudu a dalších dílech rabínské moudrosti. Mezi další zakázané práce patří také orba, pečení (souvisí s nebeskou manou) nebo rozdělování ohně.⁷⁹ V dnešní době je rozdělování ohně spojeno také s kouřením tabáku. Další zakázané práce jsou např. sít, sklízet, prát, stříhat vlnu, dělat kličky a uzly, šít, porážet dobytek, mazat, stavět, přejíždět, hasit oheň, přenášet nejrůznější předměty. S tím jsou v dnešní době spojené další činnosti – jak jsem již uvedla výše – kouření, řízení auta, telefonování, sledování televize, vytváření elektrických impulzů. Cílem těchto zákazů není omezovat působnost člověka, ale omezit vnitřní vlivy natolik, aby se mohl plně soustředit na své nitro a duši na znamení oslavy Hospodinova stvoření země a nebe. Díky tomuto je povoleno a zároveň také vyžadováno studium a četba Písma, návštěva synagogy a rituály, které musí podtrhnout důležitost a svatost tohoto dne.⁸⁰

Všechny tyto příkazy se ruší, pokud se jedná o záchranu lidského života. Dnes se dá za prohřešek proti pravidlům šabatu považovat i pouhé rozsvícení či zhasnutí světla elektrickým vypínačem a vůbec zapínání a vypínání všech elektrických spotřebičů. Dá se to však obejít několika novodobými novinkami – jako je např. automatické vypínání světla, ale seřízení těchto ovladačů musíme uskutečnit ještě před šabatem.⁸¹

Další součástí šabatu je páteční večerní bohoslužba v synagoze. Ta je jednou z nejinspirativnějších bohoslužeb židovské liturgie. Tato bohoslužba má dvě části – *kabalat šabat* (přijetí šabatu) a *ma'ariv* (večerní bohoslužba). Kantor každý týden zpívá píseň *Jedid nefeš* – Nejvřelejší příteli, milosrdný otče. Tématem této písně je velká láska, kterou by měl každý člověk cítit k Bohu. V Talmudu se můžeme dočíst, že všichni zbožní muži si krátce před začátkem šabatu oblékají své nejkrásnější šaty a vzájemně si říkají: „Pojďme, abychom pozdravili královnu Šabat!“⁸²

V dobách 16. století v Izraeli byl obřad *kabalat šabat* obohacen rabíny tím, že se chodilo do polí. To proto, aby mohl být šabat přivítán chvalozpěvem. V tomto pojetí se praktikuje dodnes, akorát s tím rozdílem, že není nutné chodit do polí. Při čtení *kabalat šabat* stojí kantor na *almemoru* uprostřed synagogy. Poté se vrací zpět ke svému

⁷⁹ Stern, M. Svátky v životě Židů. str. 36

⁸⁰ Nosek, B. Damohorská P. Židovské tradice a zvyky. str. 191-192

⁸¹ Heschel, A. J. Šabat. Str. 29

⁸² Sládek, P. Malá encyklopedie rabínského judaismu. Str. 214

čtecímu pultíku, který se nachází v přední části synagogy. Po přečtení šesti žalmů kabalat šabat se zpívá šabatová píseň („Píseň písní“⁸³), ve které je právě šabat přirovnáván k nevěstě. K nevěstě proto, protože podle židovské tradice má každý den v týdnu svého partnera – neděle má pondělí, úterý má středu a čtvrtek má pátek. Šabat je tedy lichý a partnera k sobě nemá. Bůh tedy zařídil, aby si židovský národ bral za nevěstu královnu Šabat. Šabat je tedy královnou a Bůh je králem. Bůh je tu vnímán ve smyslu posvátna, které v tento den Židé pociťují.⁸⁴

Při zpěvu poslední sloky Písně písní se celá obec v očekávání příchodu šabatu otočí směrem ke vchodu do synagogy. V některých chasidských společenstvích je zvykem že se při zpěvu poslední sloky tančí v kruhu kolem bimy.⁸⁵

Na závěr kantor vyzve všechny členy obce k modlitbě a nakonec se čte večerní modlitba (*ma'ariv*).⁸⁶

Večer, po bohoslužbě v synagoze následuje *kiduš*. Kiduš je v podstatě posvěcení šabatu a Židé tak uznávají, že je dědictvím a hlavně symbolikou opuštění Egypta. Zvykem bývá, aby se všichni alespoň trochu napili z poháru vína, které je na kiduš speciálně určeno⁸⁷. Před požehnáním a večerí si všichni zúčastnění musí umýt ruce. Každý pak dostane kousek chaly, kterou sní a zopakuje požehnání, které tento rituál doprovází a odříkává ho pán domu.⁸⁸

V den šabatu je pak hned ráno další bohoslužba v synagoze. Muži, kteří jsou nábožensky dospělí, mají na sobě talit, ale nemají tfilin. Po amidě (součást bohoslužby a požehnání) se otevírá schránka a vyjme se svitek Tóry. Než se ale Tóra začne číst, je vyzváno sedm mužů, aby pronesli požehnání nad Tórou. První je vyzván *kohen* (potomek), který pochází po meči z rodu chrámových kněží *kohaním*) a po něm *levita* (patrilinéární potomek *levitů* – chrámových služebníků a zpěváků žalmů). Dalších pět mužů už není ani levity, ani koheny. Když všichni požehnají, je z přítomných vybrán ještě osmý muž – *maftír* (uzavírající). Když už se blíží konec čtení Tóry, zdvihne jeden muž Tóru do výšky, aby i ostatní mohli vidět Písmo. Poté si sedne, přijde další muž a společně Tóru svinou a obléknou ji ozdobného pláště. Svitek je pak uložen do schránky na Tóru. Po bohoslužbě se pak odchází na druhé jídlo, tedy oběd a pak opět

⁸³Tamtéž, str. 214

⁸⁴Tamtéž, Str. 214

⁸⁵Stern, M. Svátky v životě Židů. Str. 39

⁸⁶Tamtéž, str. 39-40

⁸⁷viz obr. příloha číslo 3) a 4)

⁸⁸Tamtéž, str. 43

následuje kiduš. Na sváteční tabuli se objevují ryby, různá košer masa a bochníky chleba nebo macesy.⁸⁹

Třetí jídlo následuje po další večerní bohoslužbě v synagoze. Tentokrát se ke čtení Tóry volají jen tři muži – kohen, levita a obyčejný Izraelec. Tóra je pak opět svinuta, oblečena a uložena do schránky. Třetí jídlo se tedy jí buď doma, nebo v synagoze. Večeři provází chvalozpěvy a komentáře k Tóře. V chasidských obcích je zvykem, že se věřící shromáždí kolem svého rebeho a poslouchají jeho moudrá slova a výklady k Tóře. U toho si vesele zpívají a těší se ze šabatu.

Šabat končí, když jsou na nebi vidět tři první noční hvězdy. Není tedy stanoven přesnou hodinou, ale je dán zeměpisnou polohou. Úkolem rabínů je pak vypočítat přesný čas, kdy bude konec šabatu, aby všechna požehnání a všechna jídla vyšla na čas a nic nemuselo být ošizeno. Šabat je pak ukončen obřadem *havdala*, který odděluje tento sváteční den od ostatních všedních dnů.⁹⁰

Havdala má také svou ceremonii. Je vázána na muže, jeho odměnou za dodržování pak má být mužské potomstvo. Nejprve se recituje několik veršů z Tanachu a poté následuje série požehnání, která je zakončena požehnáním nad vínem, kořením a ohněm a požehnání havdaly jako takové. Havdalový pohár má být naplněn až po okraj tak, aby trochu vína přeteklo. To, co přeteče je pak symbolikou pro dobrý týden.⁹¹

Jak jsem již uvedla, pohár je používán k rituálnímu přípitku při obřadu havdala. Víno, které pak v poháru zbude, je použito k uhašení svíčky pro havdalu. Tvar samotného poháru není nijak předepsán a samotný pohár pak lze identifikovat podle nápisu. Může být součástí havdalové soupravy s jednotnou výzdobou. V setu nádobí na havdalu může být talířek, svícen a právě havdalový pohár. Všechno je povětšinou vyrobeno buď se stříbra, nebo ze skla.⁹²

Čicháním ke koření dochází ke znovuobnovení sil. Koření je ukládáno do kořenky. Nejčastěji to bývá hřebíček. Tvar kořenky⁹³ také není předepsán, a tak se odvozuje podle místní oblíbenosti, vkusu a hlavně majetnosti majitele. Mezi nejoblíbenější formy patřila věžička na nožičce, která byla vyráběná technikou filigránu. Jako další časté tvary kořenek jsou formy plodů. Kořenky, podobně jako souprava nádobí, jsou

⁸⁹ Stern, M. Svátky v životě Židů. Str. 43

⁹⁰ Tamtéž str. 43-47

⁹¹ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 197

⁹² Kosáková, E. Slovník Judaik. str. 48

⁹³ viz obr. příloha číslo 13)

vyráběny ze stříbra, nebo barevných kovů, které jsou pak následně postříbřené. Výška u kořenek ve tvaru věžičky na nožičce se pohybuje kolem patnácti až třiceti centimetrů.⁹⁴

Přesto, že je o šabatě zakázáno manipulovat s ohněm, tímto je tento zákaz povolen. Zapaluje se speciální havdalová svíce, která také symbolizuje stvoření světa na počátku týdne.⁹⁵ Svíce je umístěna na havdalovém svícnu. Tento svícen je navržen tak, že se jeho konstrukce dá výškově nastavit a stabilizovat v průběhu používání. Když si představíme nejběžnější typ svícnu, tak podstavec je tvořen kruhovou podstavou, ze které stoupají čtyři pruty a nahoře jsou spojeny objímkou. Mezi nimi je umístěn posuvný toulec na svíčku. Může být samozřejmě použito i jiné uspořádání, které by umožnilo výškové nastavení podle potřeby, ale již zmíněná konstrukce je pravděpodobně nejběžnější k vidění. Mezi vzácnějšími svícny můžeme vidět ty, které jsou kombinované vzájemně s kořenkou. Kořenka pak bývá umístěna v podstavci, ve kterém je speciální schránka ve tvaru malé zásuvky. Obvyklým materiálem je opět stříbro a velikost tohoto svícnu se u těch nejběžnějších pohybuje kolem dvaceti centimetrů.⁹⁶

Samotná svíce určená pro havdalu je pak splétaná z několika tenkých pramenů vosku. Způsob zaplétání těchto pramenů se může lišit, ale nejčastěji je k vidění uspořádání do tvaru ploché pásky. Jednotlivé prameny mohou být barevně odlišené a šířka této svíce je kolem čtyř až šesti centimetrů.⁹⁷

I. Poutní svátky

a. Pesach – svátek nekvašených chlebů (15.-22. Nisan)

Historický význam tohoto svátku symbolizuje opuštění Egypta. V tento den se konzumují pouze nekvašené chleby – macesy a to na důkaz toho, že Židé v předvečer opuštění Egypta byli naprosto připraveni opustit svá obydlí a odejít. Nebyl tedy čas na to, aby jim chléb vykynul, a proto se dodnes smí v tento den jíst jen tyto nekvašené chleby, jsou znamením spěchu. Chléb symbolizuje nouzi otroctví v souvislosti s tím, že neměli čas na jeho vykynutí a také samotné sněžení.⁹⁸ Nic, co by bylo kvašené či kynuté

⁹⁴ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. Str. 197

⁹⁵ Tamtéž. str. 197

⁹⁶ Kosáková. E. Slovník Judaik. Str. 80

⁹⁷ Tamtéž. str. 80

⁹⁸ De Vries, Simon Philip. Židovské obřady a symboly. Str. 114

se nejen nesmí jíst, ale ani vlastnit. 14. nisanu se tedy musí vše, co je kynuté či kvašené z domu odstranit, prodat, sníst a vypít.

„První dva dny (v Izraeli první den) svátku Pesach pořádáme slavnostní večeře. Tyto večeře označujeme jako sederové večeře, protože slovo seder znamená hebrejsky “řád“ a tato večeře má svůj po staletí ustálený průběh.“⁹⁹ Poslední den svátku je připomenutím zázraku přechodu přes Rákosové moře. Je to stejný den, ve kterém uložila zoufalá matka Mošeho (Mojžíše) svého syna do ošatky a pustila ho po řece vstříc svému osudu.¹⁰⁰

Před touto hostinou je nutné veškeré nádobí užitá pro přípravu sederové hostiny rituálně očistit - a to buď hag'alou (působením vířící vody) či libunem (pálením). Libun se užívá pro očistu např. hmoždíře (příprava koření), kdy se do hmoždíře vloží žhavé uhlíky a ten se rozpálí natolik, že slánka, která je přiložená zvenčí – shoří. Pokud se ale v hmoždíři připravuje jen koření, není třeba užívat libun, ale stačí očista hag'alou. Hag'alou se ošetřují nádoby dřevěné, kovové, kostěné či z kamene.¹⁰¹

Členové hostiny mají na sobě své nejlepší šaty. U stolu je připraveno jedno prázdné místo pro případného hosta. Uprostřed stolu se nachází speciální talíř – také označovaný jako *seder*, na kterém jsou naskládány různé přílohy.¹⁰²

Sederový talíř¹⁰³ je v podstatě velká mísa, na kterou se nejprve dají tři macesy, z nichž je každý překryt zdobeným ubrouskem. Existuje ale i sederový talíř vyrobený tak, že jsou na jeho dně tři prohloubeniny, aby se do nich mohly nepečené chleby akorát vložit. Nejoblíbenějším materiálem pro sederovou mísu¹⁰⁴ je cín. Od konce 19. století jsou průmyslově vyráběny kruhové, ale také obdélníkové sederové mísy z porcelánu, v prohlubních jsou pak vyryté nápisy, pro jednotlivé druhy jídel. Porcelán a cín nejsou jediné kovy, které se používají, mísa může být vyrobena také z keramiky.¹⁰⁵

Dále se na talíři nachází kost, na které ale není mnoho masa. Musí být opečená na ohni či v troubě. Slouží jako symbol obětování beránka. Od zničení Chrámu se již neobětují živí beránci. Jako další příloha jsou na sederovém talíři naskládané hořké byliny, jako je např. hořký kořen (maror), hořké ředkvičky a pórek. To vše symbolizuje čas strádání a utrpení pod egyptskou nadvládou. Nachází se tam ale také směs

⁹⁹ Divecký, J. Židovské svátky. Str. 17

¹⁰⁰ Tamtéž. str. 22

¹⁰¹ <http://www.613.cz/kicur-sulchan-aruch/13-iii-dil/165-ritualni-ocista-nadobi-pro-pesach>, 12.4.2012

¹⁰² Kosáková, E. Slovník Judaik. Str. 32

¹⁰³ viz obr. příloha číslo 11)

¹⁰⁴ viz obr. příloha číslo 14)

¹⁰⁵ Kosáková, E. Slovník judaik. Str. 32.

nasekaných mandlí, rozinek, skořice, jablek, cukru a doušku vína - to se nazývá *charoset*. Charoset symbolizuje maltu, ze které Egypťanům Izraelci museli stavět domy.¹⁰⁶ Nesmí chybět na tvrdo vařené vejce a na ozdobu trocha petržele a celerové natě. Vedle toho talíře musí být také miska s octem a slanou vodou, kde si můžeme pokrmy namočit.¹⁰⁷

Na stole je mimo jiné tolik pohárů, kolik je lidí na hostině a k tomu jeden navíc, který je stále plný ale nikdo z něj nepije. Je připraven pro proroka Elijáše.

II. Významné dny

a. Chanuka (25. kislew – 2. tevet)

Jako jeden z mála svátků má Chanuka původ historický, nikoli biblický. Doslovný překlad slova chanuka je zasvěcení nebo vysvěcení. „Jedná se o oslavu vzpomínající znovuzasvěcení Chrámu a chrámového oltáře Judou Makabejským roku 165 p. o. l. po znesvěcení Chrámu Antiochem IV. Epifanem.“¹⁰⁸

Chanuka je ale vnímána a všeobecně překládána jako Svátek světél. Světel proto, protože když při boji Makabejských s Hasmonejci došlo ke „znečištění“ všeho oleje v Chrámu, zůstala jen jedna nádoba s pečetí a čistým (košer) olejem, který by ale sotva stačil na svícení jeden jediný den. Ten Makabejští zapálili a když se vrátili za sedm dní s novým, vylisovaným olejem, světlo stále hořelo a to bylo považováno za veliký zázrak, který je původem od Boha.¹⁰⁹

Na památku božího zázraku se v těchto osmi dnech zapalují tzv. chanukové svíčky. Až do dob „pozdní antiky se pro chanukové svíčky používalo oleje a knotů, ale už celá staletí se připouští užívat místo nich svíčky.“¹¹⁰ Ortodoxní Židé ale i dnes místo klasických svíček používají košer olivový olej a knot. Svíčky jsou umístěny na chanukovém svícnu¹¹¹ (*chanukija*) a je jich dohromady 9, včetně jedné, která se nachází uprostřed a nazývá se „*šamaš*“ (pomocník). Pomocníkem se pak zprava doleva zapaluje každý den další svíce, dokud nesvítí všechny.¹¹²

Podle tvaru se mohou chanukové svícny dělit do dvou velkých skupin. První jsou svícny *lavicové*, které mají nízko usazenou řadu olejových hořáků nebo svíček

¹⁰⁶ Kirste, R., Schultze H., Tworuschka, U. Svátky světových náboženství. str. 26

¹⁰⁷ De Vries, Simon Philip. Židovské obřady a symboly. Str. 117-119

¹⁰⁸ Nosek, B. Damohorská P. Židovské tradice a zvyky.

¹⁰⁹ Stern, Mark. Svátky v životě židů. str. 129-131

¹¹⁰ Tamtéž. str. 138

¹¹¹ viz obr. příloha číslo 10)

¹¹² Kirste, R., Schultze H., Tworuschka, U. Svátky světových náboženství. str 23.

(podle toho, kdo co používá) a odraznou desku. Druhou skupinu tvoří svícny, které mají tvar chrámového sedmiramenného svícnu a řada světél je na nich umístěna na koncích obloukových ramen. Tato ramena mohou být zdobena stylizovanými rostlinnými motivy, které vycházejí ze středového dřívku¹¹³. Jako další motivy výzdoby mohou být náboženské či židovské motivy (biblické scény, koruna Tóry, Magen David), ale také figurální ozdoby (Judith nesoucí v ruce meč). Jako zcela ojedinělá ozdoba chanukije je vyobrazení Josefa II., kterou uchovává Židovské muzeum v Praze.¹¹⁴

Některé z lavicových svícnu chanukových svícnu mohou nést dva obslužné svícny, které se dají používat také jako svícny sobotní. Materiálem svícnu by měl být především kov, zdobení svícnu není nijak předepsané. Svícny užívané v soukromí bývají buď stříbrné, ale dá se použít také mosaz. V synagoze se užívají svícny¹¹⁵, které jsou odlité převážně z mosazi či bronzu, ale někdy se dá nalézt i železo. Rozměry se při domácím užití pohybují od 15 do 40 centimetrů, v synagoze chanukové svícny mohou mít téměř dva metry.¹¹⁶

Chanukové světlo by nemělo být využíváno k praktickým účelům, jako například ke svícení. Svícen samotný musí být umístěn tak, aby ho vidělo co nejvíce lidí. Ideální místo je před domem, ale zpravidla se nechává svítit za oknem.

V tyto dny by se měla omezit veškerá práce, hlavně ta, kterou vykonávají ženy, hrají se hry a děti dostávají dárky a s odkazem k původu svátku se konzumuje hlavně olejové pečivo a jídla, která jsou připravovaná na oleji.

b. Purim (14. nebo 15. adar)

Na 15. adar připadá svátek Purim v roce, ve kterém je vložen jeden měsíc.

Tento svátek slouží jako připomínka záchrany Židů žijících v Perské říši v době po zničení prvního jeruzalémského Chrámu Babyloňany.¹¹⁷

„Oslava svátku symbolicky připomíná události v knize Ester, kdy se Židovka Ester stává nejprve královnou na dvoře perského vládce Achašveróše, jehož říše se měla rozpínat od Indie až k Etiopii. (Patrně se mělo jednat o krále XersaI., vládnoucího v letech 486 – 465 p. o. l.) Jednou z ústředních postav je zlý králův rádce Haman, jenž usiluje o vyhlazení židovského národa. Díky Ester a jejímu strýci Mordokajovi (hebr. Mordechajovi) však dojde k záchraně židovského národa, a naopak k potrestání zlého

¹¹³ Kosáková, Eva. Slovník Judaik. 78

¹¹⁴ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 246.

¹¹⁵ viz obr. příloha číslo 12)

¹¹⁶ Kosáková, Eva. Slovník Judaik. str. 77-79

¹¹⁷ Divecký, Jan. Židovské svátky. str. 60

Hamana pověšením. Příběh rovněž obsahuje stať o ustanovení svátků na paměť těchto událostí.¹¹⁸

Součástí liturgie svátku Purim je právě onen svitek Ester (hebr. megilat Ester). Svitek je psán ručně hebrejsky a hebrejským kvadrátním písmem ve formě pergamenového svitku bez vokalizace a ozdob a v této podobě je určen k veřejnému předčítání v synagoze. Pokud je vytvořen pro soukromou osobu nebo soukromé účely, je často iluminován – buď čistě dekorativními motivy a nebo se mohou objevit také scény ilustrující jednotlivé pasáže v textu.¹¹⁹

„Svitek Ester bývá dlouhý zhruba 1 až 3 metry a je uchováván v ochranném pouzdře. U svitků většího formátu určených pro synagogu plnilo pouzdro pouze funkci ochrannou a bylo jednoduchého válcového tvaru bez ozdob, vyrobené ze dřeva nebo železného plechu. U malých svitků pro soukromé použití je svitek jedním koncem pevně spojen se středovou navíjecí osou pouzdra a štěrbinou v plášti pouzdra je postupně při čtení vytahován. Zpětné navinutí se provádí knoflíkem nebo kličkou spojenou s osou pouzdra; pro snadnější uchopení je pouzdro na jednom konci opatřeno rukojetí. Zdobení pouzdra je běžně provedeno technikou filigránu, převažujícím materiálem je stříbro. Obvyklá velikost tohoto druhu pouzder je kolem 20 centimetrů, mohou však být i rozměrnější.“¹²⁰

S tímto svátkem ale také souvisí tzv. Esteřin půst. Královna Ester, manželka Achašveróše, chtěla orodovat za svůj lid u svého manžela. Ten ji ale po dlouhou dobu nenavštívil v jejích pokojích. Tehdy nebylo myslitelné, aby se vstupovalo do místností královské rady bez vyzvání – bylo to totiž považováno za smrtelný hřích. Královna se proto rozhodla, že se bude postit a poté poprosí Boha o pomoc. Postila se po dobu tří dnů a po prosbě Boha o pomoc se vydala za králem. Král se na ni ale nerozzlobil, naopak jí slíbil, že jí splní každé její přání. A právě v tu dobu mu královna prozradila, že je Židovka a že to, oč ho chce poprosit je, aby ušetřil její národ. Na památku toho Esteřina půstu se Židé v předvečer svátku Purim postí. Od východu do západu Slunce.¹²¹

Další součástí oslavy tohoto svátku je samozřejmě hostina. Nesmí na ní chybět víno, kterým byl posílněn král Achašveróš, když mu Ester říkala, že je Židovka a prosila ho, aby ušetřil její národ. Na hostině musí být také hodně jídla, hlavně ryb, masa, chlebů

¹¹⁸ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 249

¹¹⁹ Kosáková, Eva. Slovník Judaik. str. 83

¹²⁰ Tamtéž. str. 83

¹²¹ Divecký, Jan. Židovské svátky. str. 62

a jiných lahůdek. V tento den je také zvykem tzv. posílání jídla, kdy by měl každý poslat jinému člověku alespoň dvě porce jídla či pití, aby měli všichni na tento svátek dostatek jídla a pití. „Nejméně jednomu člověku se mají poslat dva druhy potravin nebo nápojů, které lze ihned spotřebovat, a to bez jakékoli kuchyňské přípravy. Například koš s ovocem a láhev vína, nebo sušenky a láhev alkoholu, aby obdarovaný mohl před konzumací pronést dvoje požehnání.“¹²² Podle Talmudu má každý vypít tolik vína nebo alkoholu, dokud nebude schopen rozlišovat mezi slovy „Buď proklet Haman“ a „Buď požehnan Mordechaj“. Při čtení z Tóry se totiž pokaždé, když se vysloví jméno Haman, dělá se co největší hluk řehtačkami a klapačkami, jakoby se chtělo zapomenout jeho jméno a vůbec vzpomínka na něj.¹²³ Řehtačky i klapačky se vyrábí hlavně ze dřeva a „jejich tvar se jak u zubové řehtačky, tak u klapačky s překlopným kladívkem neliší od běžně používaných nástrojů pro tvorbu hluku“.¹²⁴ Židé by měli být opravdu velmi veselí, ale s alkoholem to nesmí příliš přehánět.

Také je zvykem dávat dary a to nejméně pro dva chudé lidi, aby mohli sdílet radost. Dary se dávají každému, který natáhne ruku a není nutné přesně vědět, zda-li je ten, kdo ruku natahuje právě v nouzi.

V tento svátek by Židé měli být opravdu veselí. V podstatě je zakázáno předčítat nebo pronášet smuteční projevy. Samotná hostina je pak znamením radosti. Pokud někomu někdo zemře před Purimem, smutek se v tento den ruší.

III. Vysoké svátky

a. Roš ha-šana (1. tišri)

Tento název označuje Nový rok. Označení tohoto dne je s největší pravděpodobností rabínského původu. V tento den podle rabínské tradice byl stvořen Adam, který ještě téhož dne zhřešil. Prvním měsícem je pak podle Bible měsíc, ve kterém byli Židé vyvedeni z Egypta – tedy nisan. Je to první den sedmého měsíce. Zní to trochu nelogicky, ale nepočítá se to od počátku roku, nýbrž od okamžiku, kdy se z Izraele stal národ. Tento den je také spojen s neodmyslitelným vytrubováním. Každý nový měsíc pak začíná novoluním. Proto má některý rok měsíců dvanáct, ale některý jich může mít třináct.¹²⁵

¹²² Stern, M. Svátky v životě Židů. str. 161.

¹²³ Tamtéž. str. 163.

¹²⁴ Kosáková, E. Slovník Judaik. str. 66.

¹²⁵ Stern, M. Svátky v životě Židů. Str. 55

Měsíci tišri předchází měsíc elul. Elul je nejdůležitějším měsícem před Novým rokem, protože ho provází velká spousta příprav a důležitých okamžiků. Celý měsíc elul je v podstatě přípravou na dva vysoké svátky – Nový rok a Jom kipur. Před Novým rokem bychom měli zpytovat svou duši. Uvědomit se, že podstata našeho bytí je v zásadě dobrá, ale je ovládána špatnými vlastnostmi nebo násosy špatných skutků. Na Nový rok bychom se měli od všech těchto skutků oprostit, provést jakousi inventuru, aby Nový rok mohl každý začít jako Nový člověk. „Každé ráno troubí šofar, aby se v lidech probudilo svědomí, aby byli povzbuzeni k pokání a Satan byl přiveden k zoufalství.“¹²⁶

Je důležité, aby byly splněny tři kroky. Prvním krokem je to, že se musí litovat všech špatných skutků, jako druhý krok je pak omluva za všechny tyto špatné skutky. Třetí krok je pak úplně nejdůležitější – zavázat se, že se je lidé pokusí neopakovat.¹²⁷

V měsíci Tišri došlo ke Stvoření světa. Tvorba světa začala už ale 25. elulu. Aby mohlo dojít k dokončení procesu Stvoření, musí dojít k vykoupení. Jak jsem již uvedla výše, každý se musí ve třech fázích zpovídat se svých hříchů a snažit se je neopakovat. Toto očistění trvá po celou dobu trvání svátečních dní Roš ha-šana.¹²⁸

V tyto sváteční dny nejsou nijaké zvláštní předpisy k hostinám, ale zpravidla se první večer po návštěvě synagogy pronese příslušná modlitba a jí se jablka namočená v medu. Mělo by se jíst sladké a nic hořkého nebo kyselého, aby další rok nebyl také hořký nebo kyselý. Odpoledne mohou lidé chodit podél proudící řeky a u toho odříkávají verše proroka Micheáše. Tento obřad se nazývá *tašlich*.¹²⁹

Tašlich doslova znamená *odhodíš*, nebo *shodíš*, ale spíše to vystihuje slovo *vhodíš*. Pokud ovšem tento rituál vyjde na den, kdy je šabat, je přeložen na den následující. Lidé se tedy prochází podél proudící řeky a symbolicky odhazují své hříchy do vody. Jako další symbolikou je vytřepávání kapes do vody a u toho se má recitovat speciálně určená modlitba příhodně nazvaná Tašlich.¹³⁰

Celé období Roš ha-šana až do Jom kipur vyplňuje atmosféra plná kajícnosti, pokání a zpytování sebe sama. Je třeba, aby si lidé uvědomili své vlastní hříchy a nedostatky. Tato atmosféra je velmi intenzivní, více než při jiných slavnostních dnech nebo svátcích. Součástí tohoto svátku je také nákup lulavu a etrogu spojený s přípravou

¹²⁶ Stern, M. Svátky v životě Židů. str. 55

¹²⁷ Divecký, J. Židovské svátky. Str. 33

¹²⁸ Nosek, B. Damohorská, P. str. 204-207

¹²⁹ De Vries, S. P. Židovské obřady a symboly. str. 73-74

¹³⁰ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. Str. 208

na svátek Sukot. Pokud je tento nákup uskutečněn, je člověk považován za velmi chvályhodného.¹³¹

1. Šofar

Ke splnění výše uvedených tří kroků k očištění člověka, pomáhá trubení na beraní roh (*šofar*). Podle Bible je trubení na šofar spojeno s ohlášením zjevení Tóry na Sinaji. Z tohoto vychází i jedno z mnoha vysvětlení důležitosti trubení na šofar. S tímto dnem je podle Bible dána do souvislosti přísaha Hospodinu za hlasného trubení šofaru a polnic.¹³²

Šofar je tedy rituální hudební nástroj. Byl vyvinut ze starověké pastýřské trubky a v současné době je používán především v synagogách při některých slavnostních příležitostech a některých židovských svátcích. Tento hudební nástroj je nejčastěji vyráběn z kozích rohů, ale je možné používat i rohy jiných zvířat, avšak s výjimkou domácího skotu. Běžný šofar je vyroben z ohlazeného rohu úplně na plocho a na spodní části je ostře zahnutý. Ústí šofaru pak může být ozdobeno jednoduchou obloučkovou řezbou. U vzácných exemplářů se můžeme setkat s tělem, které je zdobeno řezbou po celé ploše a opatřeno rytými nápisy. Novodobé šofary a šofary ze sefardských oblastí jsou ponechány v původním tvaru zakrouceného rohu. Šofar má také své místo uložení. Zpravidla se ukládá do jednoduchého pouzdra. Velikost pouzdra se samozřejmě odvozuje od velikosti rohu.¹³³

Šofar byl v biblických dobách úplně běžným prostředkem komunikace. Využívali ho např. i zemedělci, ale jeho nejnámější používání je spojeno s vojenstvím. Prý při porážce Jericha, vyzbrojil Gedeon své vojsko polnicemi. Jeho lid pak musel sedmkrát obejít hradby a nakonec se zhroutil pod zvukem právě šofarů.¹³⁴

Praktické používání šofaru se ale udrželo i v dobách pobiblických. Rabíni využívali jeho zvuku k ohlašování různých událostí veřejného charakteru, jako např. půst, neúroda, mor, plísň nebo obležení. Jeho využívání bylo opravdu širokého záběru.¹³⁵

Mišnický a talmudický judaismus učinil ze šofaru jednu z nejdůležitějších událostí spojenou se židovskými Vysokými svátky. Roš ha-šana spojuje šofar s beranem. Berana totiž Abrahám obětoval namísto svého syna Izáka, když ho

¹³¹ Tamtéž. str. 208

¹³² Divecký, J. Židovské svátky. str. 33

¹³³ Kosáková, E. Slovník Judaik. str. 88

¹³⁴ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 204

¹³⁵ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. Str. 205

Hospodin požádal, aby mu ho vydal jako zápalnou oběť. Hospodin si tak podle této víry připomene Abrahamovu věrnost.¹³⁶

Pokud to ale bude chápáno vzhledem k této tradici, je tedy nutné, aby byl šofar vyrobený z rohu berana. Jiné vysvětlení šofaru je spojeno s připomínkou zjevení Tóry na hoře Sinaj. Je zde spojení se zakřivením rohu jako symbolikou podrobení lidské duše pokání a kajícínosti. V Tanachu není praxe troubení na šofar nijak specificky definována, a proto se otevírá prostor pro různé spekulace a různorodé formy vysvětlování.¹³⁷

Vysvětlení se naskýtají různá. Troubení na šofar může být chápáno jako překonání zlých sil. Samotné troubení pak naráží na budoucí vykoupení, kdy nečistý duch bude vyhoštěn ze země. Dalším vysvětlením může to, které říká, že troubení na šofar představuje lidský nářek k Hospodinu beze slov a samotná melodie je pak symbolem touhy duše po vykoupení.¹³⁸

Existují také řádné předpisy pro používání šofaru. Když dojde k jeho porušení, popraskání nebo jinému znehodnocení, nelze už na tento šofar troubit a musí být vyměněn. Např. i při odlomení menšího kousku a jeho přilepení, tento „opravený“ šofar také nesmí být dále používán. Pokud je v šofaru díra, která brání vydávání zvuku, tak musí být roh také vyměněn za jiný. Pokud je v něm díra, která ale vydávání zvuku nikterak nebrání, pak může být tento roh dále používán.¹³⁹

2. Troubení na šofar

V dnešní době je troubení na šofar spojeno se čtením Tóry v blízkosti bimy. Jsou troubeny tři základní zvuky v triadickém uspořádání. Tanach se pak zmiňuje o dvou druhých zvuků šofaru. Zvuky šofaru znějí v synagoze již od 1. elulu v závěru ranní bohoslužby.¹⁴⁰

Popis troubení na šofar a jeho použití jako takové ale můžeme nalézt v knize Talmud, konkrétněji v Mišně.

Roh, na který se podle Mišny troubilo v den Roš ha-šana, byl vyroben z prostého rohu kozorooha. Náhubek pak byl vyroben ze zlata. Po stranách se nacházely další dvě

¹³⁶ Tamtéž, str. 205.

¹³⁷ Tamtéž, str. 205-206

¹³⁸ Tamtéž, P. str. 206

¹³⁹ <http://www.talmidim.cz/misna/ros-ha-sana/kapitola-3/>, dne 26.6.2012

¹⁴⁰ Nosek, B. Damohorská. P. str. 207

trubky. V Mišně se uvádí, že šofar troubí dlouhé noty, zatímco trubky po jeho bocích, troubí notu krátkou.¹⁴¹

Během postních dnů se troubení na šofar liší. Obvykle se používají dva zahnuté sofary, které na rozdíl od rohu na Roš ha-šana nemají zlatý, ale stříbrný náhubek. Také trubky nejsou po stranách, ale nachází se mezi dvěma rohy. V tyto dny je přikázáno zkrátit troubení na šofar a prodloužit troubení na trubky, vzhledem k tomu, že by se v tyto dny mělo troubit hlavně na trubky.¹⁴²

V další dny se troubení na šofar už velmi neliší. Liší se pak jen rohy, ze kterých jsou různé sofary vyrobené. Na Nový rok se troubí na šofar vytvořený z beraního rohu a na Jubilejní rok se troubí na šofar, který pochází z rohu kozorožce.¹⁴³

Každý by měl v důležité dny naslouchat podle povinnosti zvuku šofaru. V Mišně se můžeme dočíst také předpisy pro poslouchání. Jedním z nich je i to, že pokud někdo bude troubit např. ze studny či z kádi, tak ten, který jde okolo a tomuto zvuku naslouchá, splnil tedy tímto svou povinnost. Ten, který by šel okolo této studny a zaslechl by pouze ozvěnu, tak svou povinnost nesplnil a musí vyhledat jiné místo, kde se na šofar troubí, aby ho slyšel přímo.¹⁴⁴

Podobně to funguje pro ty, kteří bydlí vedle nebo poblíž synagogy. Ti, kteří dobře slyší zvuk šofaru, ale také třeba čtení svitku, mají tímto poslechem svou povinnost splněnou, ale jen v případě, že poslouchají záměrně.¹⁴⁵

b. Jom kipur

Jom kipur je den smíření. Je označován jako *šabat šabaton* neboli šabat všech šabatů v židovském kalendáři a je oslavován desátý den dnů obrácení k Bohu, které začínají svátkem Roš ha-šana. Překlad Jom kipur jako den smíření je trochu nepřesné. Lepším překladem je den „pokání“, avšak ustálilo se tedy původní překlad.¹⁴⁶

Jom kipur je postním dnem a je jedním ze šesti postních dnů vůbec. Ovšem jako o jediném postním o něm mluví Tóra a tedy je nařízen od Hospodina. Půst pak začíná půl hodiny před západem slunce 9. den měsíce tišri. V podstatě tento půst trvá celých 25 hodin. Končí až s prvním objevením hvězd na nebi, tedy v 10. den tišri. Tento půst je absolutní a slouží k očištění duše a má povzbuzovat mysl k pokání. V tento den se postí

¹⁴¹ <http://www.talmidim.cz/misna/ros-ha-sana/kapitola-3/>, dne 26.6.2012

¹⁴² <http://www.talmidim.cz/misna/ros-ha-sana/kapitola-3/>, dne 26.6.2012

¹⁴³ Tamtéž., dne 26.6.2012

¹⁴⁴ Tamtéž, dne 26.6.2012

¹⁴⁵ Tamtéž, dne 26.6.2012

¹⁴⁶ Stern, M. Svátky v životě Židů. Str. 79

všichni Židé. Je to radostný den i přesto, že se člověk účastní Božího soudu. Z tohoto důvodu je úplně všechno zaměřené na pokání a minimalizuje se vliv materiálních záležitostí.¹⁴⁷

Absolutní půst se pak vztahuje na pět oblastí – jídlo a pití, mytí, parfémování a kosmetika, kožená obuv a pohlavní styk.¹⁴⁸ Z těchto příkazů jsou však vyňaty těhotné ženy, nemocní lidé, staří lidé a děti. V tomto případě totiž platí první řadě zákon o účtě k duši a uchování lidského života. Ten je nadřazen jakýmkoli jiným zákonům nebo příkazům. V současných židovských rodinách je ale často vidět, že už i děti se snaží dodržovat tento půst, i když to vydrží třeba jen několik hodin. V dospělosti pro ně pak není tak náročné vydržet 25 hodin bez jídla a pití.¹⁴⁹

V tento den, podobně jako o šabatu, se skládá moc a vláda před Bohem. Také se přerušuje všechna práce a mysl se oprostuje od všech vjemů, aby se mohla plně věnovat Hospodinu. Nemá to být znepokojivý den, ale den v plné vážnosti.¹⁵⁰

Před zahájením půstu by měla být rozsvícena tzv. jomkipurová světla kvůli zdůraznění sváteční atmosféry příštího dne. Před začátkem Jom kipur při večerní bohoslužbě je recitováno *Kol nidrej* neboli Všechny sliby. *Kol nidrej* je prosba o odpuštění za nesplnění všech slibů, k nimž se člověk zavázal ve vztahu k Bohu, nejedná se tedy o sliby, které byly dány mezi lidmi. V dávných dobách bylo zvykem recitovat *Kol nidrej* před Roš ha-šana. V 8. století došlo k rozšíření recitace *Kol nidrej* i o Jom kipur. Na samotnou bohoslužbu chodí muži oblečení v *kitlu*.¹⁵¹ celá synagoga je oděna do bílé. Pódium i pult pro předčítání jsou zahaleny v bílé barvě. Závěs na Tóru je samozřejmě také bílý a bílé je i pouzdro na svitek Tóry. Kantor, stejně jako ostatní zbožní muži, má také *kitl*.¹⁵²

Kitl je bílé roucho které se podobá bílé plátěné košili, která má vyšívaný límec. V aškenázských obcích toto roucho nosí zbožní muži o Vysokých svátcích, především o Jom kipur a někdy si ho mohou vzít i o pesachovém sederu. Na roucho patří bílý plátěný pásek se stříbrnou sponou a bílá pokrývka hlavy, která může mít někdy tvar zvláštní bílé čepice. Nošení *kitlu* symbolizuje zejména pokání, ale také pomíjivost lidského života. V podobném rouchu jsou totiž Židé pohřbíváni. Pokrývka hlavy je vždy

¹⁴⁷ Stern, M. Svátky v životě Židů. Str. 80

¹⁴⁸ Tamtéž. str. 80

¹⁴⁹ De Vries, S. P. Židovské obřady a symboly. Str. 75

¹⁵⁰ Tamtéž. str. 75

¹⁵¹ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 210-212

¹⁵² De Vries, S. P. Židovské obřady a symboly. str. 80

součástí tradice. Je malá a může být vyrobena z různých materiálů, jako např. satén, samet nebo může být plátěná, háčkovaná a nezdobená (hebrejsky *kipa*, v jiddiš *jarmulka*). Tato čepička se nosí na temeni hlavy. Při šábsovém večeru bývala nahrazována slavnostnější sametovou vyšívanou čtverhrannou nebo válcovitou čepicí. Pro chasidy je pak typickou pokrývkou hlavy rozměrný klobouk s kožešinovým lemem (*štrojml*).¹⁵³

Ženy jsou při bohoslužbě oblečeny také do bílé barvy na znamení odpuštění.

Po celou dobu večerní bohoslužby je také nošen talit. Bílá barva a to, že věřící stojí po celou dobu bohoslužby je přirovnáváno ke shromážděnému Izraeli k andělům. Recitují se prosebné modlitby. Předposlední modlitba naznačuje přítomným poslední možnost kajícně poprosit Boha o odpuštění, dokud brány milosrdenství ještě nejsou uzavřeny. Nakonec je pronášena havdala a bývá zvykem také požehnání novu, aby příští rok byl dobrým rokem.¹⁵⁴

---

¹⁵³ Kosáková, E. Slovník judaik. str. 54 a 22

¹⁵⁴ Nosek, B. Damohorská, P. Židovské tradice a zvyky. str. 212

3. Závěr

Cílem mé práce bylo představit svaté předměty související se Židovskou vírou v kontextu dějin a tradice. Bylo potřeba zpočátku představit historii, o kterou jsem se při uvádění předmětů a informací o nich, opírala. Předměty jsem podrobně představila, přehledně zařadila k tradici, svátku nebo jen k místu tak, jak jsem to uznala za vhodné a tak, jak to bylo třeba. Pro přehlednost bylo nutné rozdělit je podle místa, se kterým jsou spojené.

Zajímavé bylo zkoumat, jaké svaté předměty se nacházejí v domově Židů. Existuje několik přesně daných pravidel, která se musí dodržovat v běžném životě Žida, aby jeho víra byla naplněna. Umístění jednotlivých předmětů je přesně dané, jeho použití taktéž a péče o něj je také přesně definována. Nedodržení některého předpisu může znamenat porušení vlastního přesvědčení a znesvěcení ať už události, postupu či tradice.

Velmi působivé je také to, jak jsou nadefinovány jednotlivé předpisy pro umístění svatých předmětů v synagoze. Např. samotný svitek Tóry. Jedná se s ním jako s nejsvětějším předmětem. Pečuje se o něj téměř, jako kdyby byl živý. Tóra se „převléká“ podle situace nebo aktuálního svátku. Ze skříně, ve které je Tóra uložena, se vyzvedává podle přesně daných postupů, asistuje u toho několik dalších lidí včetně toho, který svitek předčítá.

Při bližším zkoumání těchto postupů je jasné, že dodržování pravidel je jedním z hlavních znaků Židovství. Poté, co se v minulosti Židé ocitli v diaspoře, bylo důležité udržovat si svou víru skrze takovéto tradice a pravidla. Podle mého názoru to velmi posilovalo jejich vůli a víru v lepší budoucnost a dávalo jim to sílu a možnost doufat, že jejich víra dojde akceptace a budou přijati v místě, ke kterému jsou historicky napojení. Nepokoje v Izraeli v současné době sice stále bují, ale soudím, že situace je o něco málo klidnější, než byla před lety.

Jednotlivé fenomény se vzájemně prostupují a prolínají. Zejména již výše zmíněná Tóra je toho důkazem. Je úzce napojená na místo, které Židé považují za svaté a obřad, při kterém se používá, vykonává jen ten, který k tomu vyvolen. Činnost, při které se používá, je také chápána jako svatá.

Svaté časy také byly důležité podrobně vysvětlit, aby používání příslušných předmětů bylo vysvětleno v celém svém kontextu. Tyto svátky a významné dny jsou obrovským základem židovské víry. Jsou to dny, ve kterých každý věřící prokazuje

svou víru v Hospodina, v některých mají činit dobro vůči svým bližním, ale i vůči neznámým lidem. V jiných je na prvním místě rodina, radost, víra, sebeočistění a v neposlední řadě i pokání.

4. Seznam použité literatury a pramenů

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad. Praha: Vydavatelství Biblická společnost v ČR, 1990.

De Vries, Simon Philip. *Židovské obřady a symboly*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009. 304 s. ISBN 978-80-7021-963-8.

Divecký, Jan. *Židovské svátky: Kalendářem od Pesachu do Purimu*. 1. vyd. Praha: P3K, 2005. 75 s. ISBN 80-903584-3-8.

Heschel, Abraham J. *Šabat: Jeho význam pro současného člověka*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. 95 s. ISBN 978-80-200-1721-5.

Kicur Šulchan Aruch – elektronická informace

<http://www.613.cz/kicur-sulchan-aruch/13-iii-dil/165-ritualni-ocista-nadobi-pro-pesach>

(cit. 12.4.2012)

Kirste, Reinhard; Schultze, Herbert; Tworuschka, Udo. *Svátky světových náboženství*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2002. 128 s. ISBN 80-7021-588-7.

Kosáková, Eva (et al.). *Slovník Judaik*. Ilustrovala Hana Pavlátová. 2. vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2006. 142 s. ISBN 80-86889-39-4.

Míčová, Zdeňka. *"Tudy kráčel Ahasver" Zážitková výtvarná výchova na 1. stupni ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy, 2008. 105 s. 19 s. příloh. Vedoucí diplomové práce PaedDr. Hana Stadlerová, Ph.D.

Nosek, Bedřich; Damohorská, Pavla. *Židovské tradice a zvyky*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010. 271 s. ISBN 978-80-246-1518-9.

Scholem, Gershom. *Davidova hvězda*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 1996. 152 s. ISBN 80-85844-24-9.

Sládek, Pavel. *Malá encyklopedie rabínského judaismu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Libri, 2008. 255 s. ISBN 978-80-7277-379-4.

Stern, Marc. *Svátky v životě Židů: Vzpomínání, slavení, vyprávění*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2002. 248 s. ISBN 80-7021-551-8.

Talmidim o.s.: Rabínská literatura česky

<http://www.talmidim.cz/misna/ros-ha-sana/kapitola-3/> (dat. aktualizace 2012, dat. citace 26. 6. 2012)

100 předmětů ze Židovského muzea v Praze. Praha: Trico Praha, 2006. 253 s. ISBN 80-86889-33-5.

5. Resumé

Objective of this thesis is to explain meaning of important jewish sacred objects. Sacred objects are explained in context with its use, mostly during holy days, significant days or in connection with tradition. In thesis there is effort to arouse interest in those objects by regular citizen, that heard about it somewhere, is supposing that he knows meaning of those subjects, but he is not absolutely sure about that. In my thesis he should lezen everything what is interesting, important and new for him as well.

In first part of this thesis there is a need to closer introduction of history of Judaism. It is because of events, that are connected with using of holy objects are based on this history. There is a effort to introduce general history and to indroduce key person of judaism – Moses.

Next part is focused directly on holy objects. This extensive part of thesis is divided in 3 parts: home-used objects, objects used in synagogue and objects used during holy days and speciál events. Most of those objects has a picture in appropriate part of thesis, where is the exact version of each object displayed. Each of those objects is connected with its chapter in thesis to get an complete imagination about it.

6. Přílohy

- 1) Synagogální pokrývka se používá k překrytí bimy (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

- 2) Synagogální opona – nejstarší dochovaná z konce 16. Století (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

3) Pohár pro kiduš (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

4) Pohár pro proroka Eliáše (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

5) Svitek Ester (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

6) Štít na Tóru (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

7) Draperie (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

8) Nástavce na Tóru (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

9) Koruna na Tóru (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

10) Chanukový svícen (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

11) Podnos pro Pesach (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

12) Synagogální chanukový svícen (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

13) Různé druhy kořenek (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

14) Sederová mísa (100 předmětů ze Židovského muzea v Praze)

